

Over de koster van bij ons (afl. 1)

De oude benaming van koster komt van het latijn en is afgeleid van het woord *custos*. Dat was iemand die belast was met het toezicht op al hetgeen betrekking had met de eredienst. Zo moest hij zorgen dat er hosties waren en miswijn ; stond hij in voor het onderhoud van de gewaden, voor het leveren van kaarsen, voor het inschrijven van misfundaties en voor het nazicht van de rekeningen.

Aanvankelijk was zijn ambt van dat van secretaris onderscheiden en later daarmee verenigd. Dus hier zijn we nog ver verwijderd van het ambt van koster-orgelist zoals wij dat altijd gekend hebben ¹.

In 1729 werd een rekening betaald aan de koster voor het leveren van miswijn, hostiebrood, was en kaarsen. *Item betaelt aan Balthasar Moortgat ² voor het leveren van wasch, keersen, wijn en broden, de somme van 5 gulden...*

Ter ontlasting van de zielzorgerlijke en liturgische activiteiten van de kerkelijke hiërarchie werden allerlei aparte kerkelijke levensfuncties toevertrouwd aan bepaalde gelovigen. In de marge van deze ontwikkeling ontstond het ambt van koster op het einde van de vierde eeuw en het begin van de vijfde eeuw onder de Romeinse pausen Siricius en Zosimus. Er is zelfs een tijd geweest, zo omstreeks de zevende eeuw, dat de kerkelijke instellingen zich begonnen af te tekenen van de burgerlijke macht, bij zoverre dat men het ambt van koster rangschikte bij de kleine wijdingen. Deze hadden echter geen sacramenteel karakter. Hierover verder uitweiden zou ons echter te ver brengen in de casuïstiek van de voorbereiding en de opleiding van de clerus.

Kortom, de eerste koster waren bij manier van spreken mensen, die vooral belast waren met zeer materiële voorzieningen in verband met de eredienst. Dus met de eigenlijke liturgie en zeker met de kerkmuziek hadden ze voorlopig nog niets te maken. De kerkmuziek was in handen van de abdijen, die gregoriaans zongen. De polyfonie werd vooral beoefend aan het pauselijk hof, de rijke patriciërs en mecenasen en de kathedraalscholen, waar vooral de knapenkoren furore maakten. De kerkmuziek zal pas algemeen verspreid worden door enerzijds de opleiding van de koster en anderzijds door de bouwers van kerkorgels ; zoals hier in de Vlaamse contreien de dynastie van de Van Peteghem-orgels.

Trouwens, andere muziekinstrumenten waren verboden voor de begeleiding van de liturgische gezangen. Het was vooral de contrareformatie met het Concilie van Trente, dat een poging zou wagen om de verspreiding van de kerkmuziek in goede banen te leiden. De protestanten met aan het hoofd Luther en Calvijn

beschikten ze over goede en degelijke kapelmeesters met o.a. Johan Sebastian Bach, het hoegbeeld en het grote genie van zijn tijd. Deze man alleen reeds heeft enorm veel cantaten en diverse orgelwerken gecomponeerd, zonder nog te spreken over de verschillende oratoria en passie.

Het was tenslotte paus Pius X die de grote stoot gaf voor de restauratie van de kerkmuziek in overeenstemming met de oude tradities van de kerk zelf. In 1903 verscheen het *motu proprio Tra le Sollecitudini* ³. Hierdoor werd het gregoriaans voorgesteld als het volmaaktste voorbeeld van de gewijde muziek. Zo werd officieel de start gegeven tot de Vaticaanse uitgave van de latijnse gezangen tot aan het concilie Vaticanum II. Dit wil zeggen dat er meteen werk gemaakt werd tot de vorming en opleiding van de geestelijkheid in de gewijde muziek op de seminaries. Ook de toekomstige koster-orgelisten kregen hun opleiding in de kostersscholen, o.a. te Mechelen, Leuven en Sint-Niklaas. Naast een degelijke cursus harmonie hadden ze ook een flinke dosis gregoriaanse notenleer en zang. Merkwaardig in dit verband is te noteren dat de Opdorpenaar Alfons Moortgat (1881-1962) tien orgelbundels heeft gecomponeerd ten behoeve van de kerkorgel-ist, alsook verschillende meerstemmige missen voor parochiekoren.

Het is ook in deze periode dat we de oprichting van de meeste kerkkoren moeten situeren. Vooral dan die mannenkoren die *Sint-Gregorius* in het schild voeren, zoals dit te Buggenhout op de Sint-Niklaasparochie het geval is. Deze *zaalzangers* zoals we ze plegen te noemen vinden hun wortels of roots bij de Xaverianen, de voorlopers van de Bonden van het H.Hart. Hier waren het vooral de Jezuïten die de mis in de volkstaal propageerden, alsook de algemene communie van de gelovigen op een bepaalde zondag van elke maand. Deze beide objectieven werden gerealiseerd dankzij de parochiale geestelijkheid en de koster. Want deze laatsten fungeerden als onmisbare schakel tussen clerus en zangkoor. Zo schreef pastoor Sedijn ⁴ van Opdorp in zijn *Liber Memorialis* ⁵ - de tekst was in 1863 nog in het latijn - *De koster handelt en zingt volgens wat is voorgeschreven en ook van de misdienaars wordt verwacht dat zij in de mate van het mogelijke, godsvruchtig en devoot zijn en ze worden geacht de riten te onderhouden.*

(vervolgt)

J. Bruyland